

Aan Mw. D. Driessen
C.c. Dhr. T. Maarsman
Van Guido Lafeber en Matthias Blankesteyn | KokxDeVoogd
Datum 24 september 2025
Onderwerp Evaluatie gemeenschappelijke regelingen

Geachte mevrouw Driessen,

Recent stelde u de vraag over hoe het evaluatieproces bij gemeenschappelijke regelingen behoort te verlopen. Uw vraag omvat daarbij drie deelvragen:

1. *Wat moet?*
Deze deelvraag gaat over het wettelijk kader waarbinnen evaluaties binnen gemeenschappelijke regelingen vormgegeven moeten worden;
2. *Wat kan?*
Deze deelvraag gaat over de diverse mogelijkheden die er zijn om een evaluatie vorm te geven, en hoe tot een gedragen keuze kan worden gekomen.
3. *Wie heeft welke rol?*
Deze deelvraag gaat over de rolverdeling tussen deelnemers en organisatie bij het initiëren en uitvoeren van de evaluatie.

In deze notitie zullen wij deze deelvragen behandelen, waarbij wij de GR Havenschap Moerdijk als voorbeeld nemen. We beginnen met het schetsen van het 1) wettelijk kader en het kader van de gemeenschappelijke regeling zelf. Daarna gaan we in op 2) de verschillende invalshoeken waardoor een evaluatie vormgegeven kan worden. Daarna schetsen wij 3) de rolverdeling bij het vormgeven van een evaluatie. Tot slot schetsen wij 4) een routekaart om tot een voorstel tot evaluatie te komen.

1. **Wat moet** – Wettelijk kader

Er zijn twee relevante kaders voor het uitvoeren van evaluaties naar gemeenschappelijke regelingen:

1. Het wettelijk kader, volgend uit de Wet gemeenschappelijke regelingen (hierna: Wgr);
2. De evaluatiebepalingen zoals deze opgenomen zijn in de regeling zelf.

Het wettelijk kader

Uw vraag komt voort uit de wijziging van de Wet gemeenschappelijke regelingen in 2022. Samengevat komt het wettelijk kader op het volgende neer:

- In een regeling moeten bepalingen zijn opgenomen over de evaluatie van de regeling (art. 11a Wgr);

- Wettelijk is niet voorgeschreven waar de evaluatie op gericht moet zijn, hoe vaak deze plaatsvinden en op welke wijze (MvT 2.4 onder h);
- Het staat een regeling dus ook vrij om op te nemen dat er niet geëvalueerd wordt (*Kamerstukken // 2019/20, 35513, nr. 3, p. 29*).

Waar de evaluatie van de regeling zich op richt, staat dus niet wettelijk vast. Is dat alleen een evaluatie van de gemeenschappelijke regeling (de publiekrechtelijke overeenkomst) als zodanig, of ook van het functioneren van het samenwerkingsverband? Hier zit ruimte om zelf als gemeenschappelijke regeling accenten te leggen.

Er kan dus ook worden gekozen voor de afspraak om de regeling niet te evalueren, maar dit is dan een bewuste keuze waar de gemeenteraad, provinciale staten of het algemeen bestuur van het waterschap mee dient in te stemmen.

De meerwaarde van een evaluatie is dat periodiek wordt stilgestaan bij het functioneren van de gemeenschappelijke regeling. Daarnaast kan een evaluatiemoment een ijkpunt in de samenwerking zijn.

Samenvattend:

- In iedere gemeenschappelijke regeling moet een bepaling zijn opgenomen over de evaluatie van de regeling;
- Daarbij kan een regeling ook kiezen om op te nemen dat er niet geëvalueerd wordt, mits gemeenteraden, provinciale staten en/of het AB van een waterschap hier mee instemmen bij het vaststellen van de regeling.
- Er is in de wet verder niet vastgelegd *wie* evalueert.
- Er is in de wet niet verder vastgelegd wat het doel of onderwerp van de evaluatie moet zijn.

Evaluatiebepalingen in de regeling zelf

De gemeenschappelijke regeling Havenschap Moerdijk bevat een bepaling over de evaluatie van de regeling. Vastgelegd is:

- Dat de regeling periodiek wordt geëvalueerd;
- Dat deze evaluatie ten minste eens per vier jaar moet plaatsvinden;
- Dat de eerste evaluatie in 2025 moet plaatsvinden.

Wat in de regeling *niet* is vastgelegd, is waarop de evaluatie zich precies richt en hoe het proces wordt ingericht. Zo is bijvoorbeeld niet bepaald:

- Waar de evaluatie zich op richt;
- Wie het initiatief neemt voor de evaluatie;
- Of en hoe de vertegenwoordigende organen (gemeenteraad en Provinciale Staten), bij het proces worden betrokken;
- Welke rolverdeling geldt tussen de verschillende partijen.

Deze onderdelen moeten nog nader worden uitgewerkt. In de volgende paragrafen werken wij uit welke opties hierin zijn en hoe u dit proces kunt vormgeven.

2. Wat kan – mogelijkheden om evaluatie vorm te geven

De evaluatie van een gemeenschappelijke regeling (GR) kan vanuit verschillende perspectieven worden benaderd. Elke invalshoek vraagt om een eigen aanpak en specifieke onderzoeksvragen. Wij schetsen onderstaand een aantal mogelijk invalshoeken.

1. Governance en samenwerking

- Hoe verloopt de samenwerking binnen de GR?
- Zijn alle partijen tevreden over het proces en de resultaten?
- Is de positie van gemeenteraden en Provinciale Staten voldoende geborgd (democratische legitimiteit)?
- Is de informatievoorziening volledig en op niveau?
- Hoe functioneert de samenwerking tussen bestuur, colleges en gemeenteraden?
- Zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden duidelijk en zuiver?

2. Operationele doelen en prestaties

- Worden de vastgestelde doelen behaald?
- Gebeurt dit efficiënt en effectief (KPI's, benchmarking, raming vs. uitkomst)?
- Worden afwijkingen goed verklaard en opgevolgd?
- Is het bestuur goed geïnformeerd over voortgang en knelpunten?
- Krijgen gemeenteraden en Provinciale Staten voldoende informatie over resultaten en bijsturing?

3. Financieel beheer en transparantie

- Zijn de financiën stabiel en transparant?
- Staan kosten in verhouding tot prestaties en maatschappelijke waarde?
- Hoe wordt omgegaan met risico's, reserves en voorzieningen?
- Zijn begroting en jaarrekening duidelijk en goed onderbouwd?
- Is er inzicht in kostprijzen per taak of product?
- Hoe verhouden kosten zich tot vergelijkbare organisaties?

4. Toekomstbestendigheid en strategie

- Kan de GR inspelen op nieuwe wet- en regelgeving?
- Is er flexibiliteit om op te schalen of af te bouwen?
- Draagt de GR bij aan grote opgaven, zoals duurzaamheid, digitalisering of inclusiviteit?
- Is het samenwerkingsmodel robuust bij politieke of financiële schommelingen?

5. Algemene evaluatie

Tot slot kan ook een meer algemene evaluatie worden gekozen. Hierbij wordt bij respondenten een meer open vraag neergelegd over het functioneren van de GR als geheel. Vervolgens worden de resultaten geordend langs de lijnen zoals bovenstaand weergegeven, waarbij ook nieuwe thema's ingebracht kunnen worden door respondenten. Verschillende partijen worden daarbij betrokken, zoals bestuurders, managers, directie en leden van gemeenteraden en Provinciale Staten.

3. Rolverdeling – wie heeft welke rol bij een evaluatie?

Om de rolverdeling bij de uitvoering van evaluaties goed te beschrijven, is het belangrijk eerst de fasen van het evaluatieproces te onderscheiden:

1. Initiatief tot starten van de evaluatie
2. Scope bepaling van de evaluatie
3. Uitvoering van de evaluatie
4. Vaststellen van de resultaten

Initiatief

Het initiatief om een evaluatie te starten ligt in de basis bij het bestuur van de gemeenschappelijke regeling, ondersteund door de directeur/secretaris. Het bestuur is, tenzij in de regeling anders is bepaald, verantwoordelijk voor het naleven van de evaluatiebepaling zoals opgenomen in de regeling.

In de praktijk ligt het voor de hand dat de secretaris vanuit de organisatie een voorstel opstelt voor het bestuur om de evaluatie op te starten. Daarnaast kunnen ook bestuursleden of leden van de vertegenwoordigende organen het initiatief nemen door een verzoek tot evaluatie in te dienen.

Scope

Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling is verantwoordelijk voor het vaststellen van de scope en het onderwerp van de evaluatie, tenzij de regeling specifieke bepalingen bevat die hiervan afwijken. Zo kan het zijn dat de regeling bepaalt dat voor het bepalen van de scope zienswijzen moeten worden gevraagd van raden en staten.

Hoe het bestuur de scope vaststelt, is aan het bestuur zelf. Zij kan er voor kiezen hiervoor input op te halen bij raden en staten, partnerorganisaties, colleges of volledig zelfstandig de scope vaststellen.

Bij een gemeenschappelijke regeling die is vormgegeven als bedrijfsvoeringsorganisatie doet het bestuur dit eigenstandig. Wanneer de regeling is vormgegeven als een openbaar lichaam is het gebruikelijk dat het dagelijks bestuur (eventueel voorafgegaan voor de organisatie) een voorstel tot evaluatie opstelt met de vraagstelling, indien verplicht of gewenst zienswijzen vraagt, en vervolgens aan het algemeen bestuur aan biedt ter besluitvorming. Een evaluatie wordt daarmee onder het algemeen bestuur uitgevoerd.

Uitvoering van de evaluatie

De feitelijke uitvoering van de evaluatie kan op verschillende manieren worden vormgegeven.

Omdat objectiviteit cruciaal is, moet de evaluatie worden uitgevoerd door een onafhankelijke partij, dus niet door:

- de organisatie van de gemeenschappelijke regeling zelf, of
- de organisatie van één van de deelnemende partijen.

Een onafhankelijke uitvoerder voorkomt dat de resultaten later ter discussie worden gesteld.

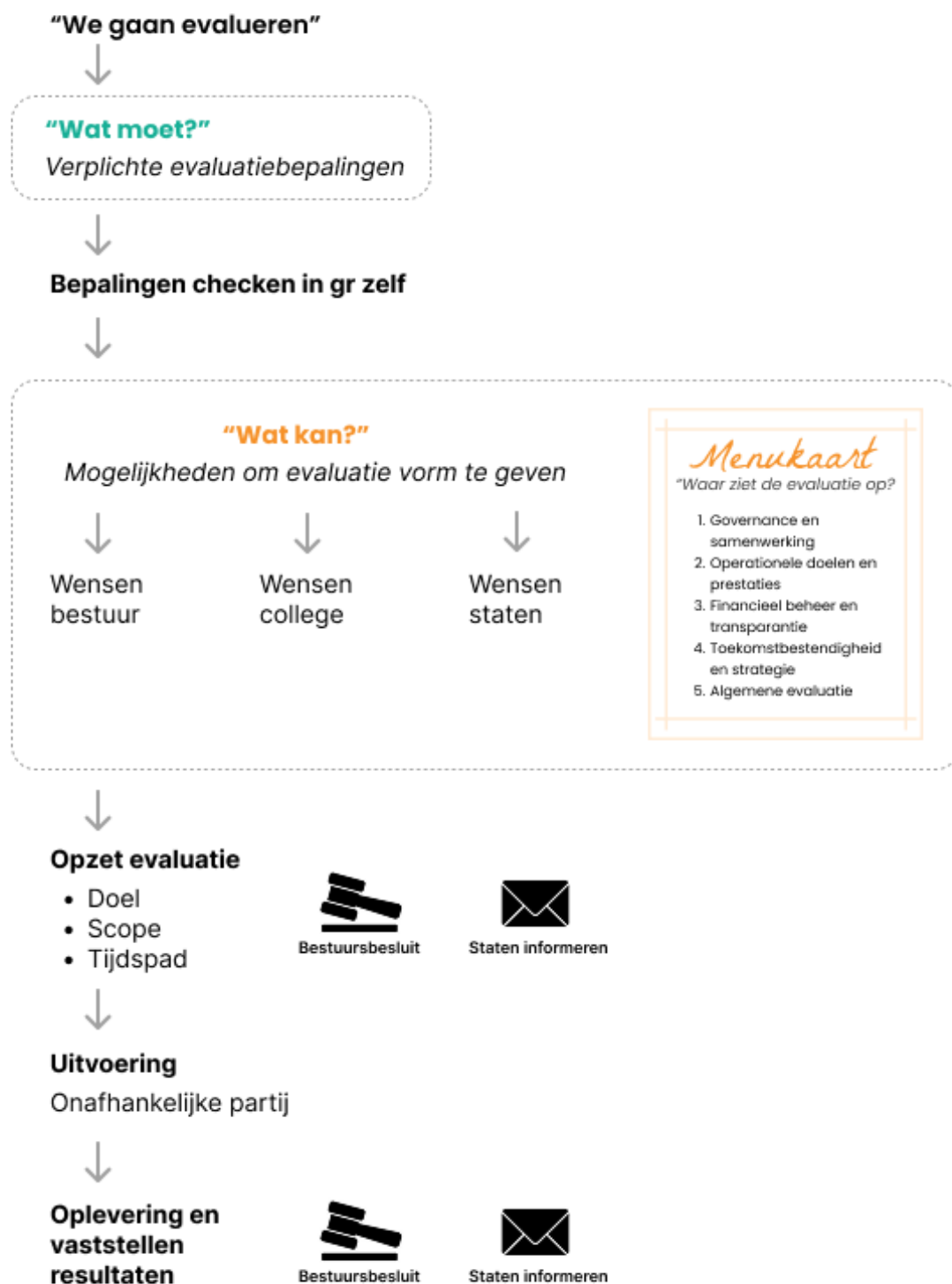
Vaststellen van de resultaten

De resultaten van de evaluatie worden vastgesteld door het bestuur van de gemeenschappelijke regeling. Deze vaststelling kan, indien nodig, worden vergezeld van een bestuursvoorstel waarin wordt aangegeven op welke wijze vervolg wordt gegeven aan de uitkomsten. Het voorstel wordt voorbereid door de ambtelijke organisatie van de gemeenschappelijke regeling.

Bij een openbaar lichaam legt het dagelijks bestuur (DB) de resultaten, samen met het voorstel, voor aan het algemeen bestuur (AB). In het geval van een bedrijfsvoeringsorganisatie wordt het bestuur rechtstreeks geïnformeerd.

Tenzij er zwaarwegende redenen zijn om dit niet te doen, worden de uitkomsten van de evaluatie gedeeld met de vertegenwoordigende organen, zoals gemeenteraden en provinciale staten, zodat ook zij inzicht krijgen in de resultaten.

Routekaart – uitvoeren van een evaluatie

Met vriendelijke groet,
KokxDeVoogd

Guido Lafeber en Matthias Blankesteyn | KokxDeVoogd
Senior adviseur en adviseur

Nota verbonden partijen Noord Brabant

Als provincie vinden we het belangrijk om kritisch te kijken hoe verbonden partijen bijdragen aan het borgen van het publiek belang en of een verbonden partij nog de juiste weg is om het publiek belang te borgen. Dit gebeurt op hoofdlijnen al via de S&V-cyclus.

Een (uitgebreide) evaluatie kan nodig of wenselijk zijn. Als provincie kiezen we niet voor een standaard evaluatietermijn voor alle verbonden partijen, maar voor een maatwerkbenadering. We nemen daarbij als uitgangspunt om minstens elke vier jaar de voor Brabant relevante verbonden partijen te evalueren. De keuze wanneer een verbonden partij te evalueren (en op welke punten, bijvoorbeeld publiek belang of governance), is afhankelijk van het volgende:

- Bij het oprichten of aangaan van een verbonden partij kunnen afspraken zijn gemaakt over de inhoud en frequentie van een evaluatie.
- Het geniet de voorkeur om een verbonden partij samen met andere eigenaren of deelnemers te (laten) evalueren.
- Als provincie koppelen wij de evaluatie van een verbonden partij indien mogelijk aan de evaluatie van het provinciaal beleid en/of aan de ontwikkeling van een nieuwe strategie van de verbonden partij.
- De resultaten van de continue monitoring (zie paragraaf 5.1) kunnen aanleiding zijn voor een (uitgebreidere) evaluatie.
- Een wens van PS of GS kan aanleiding zijn voor een (uitgebreidere) evaluatie.

GS beoordelen ten minste elke vier jaar of deze nota geactualiseerd moet worden. Daarbij baseren zij zich op voortschrijdend inzicht, uitkomsten van evaluaties van verbonden partijen, wijzigingen in wetgeving en andere relevante ontwikkelingen. Eventuele wijzigingen leggen zij ter vaststelling voor aan PS

Nota Verbonden Partijen 2024, p. 32